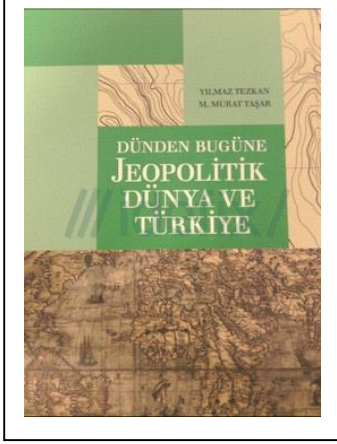

KİTAP İNCELEMESİ - 2

Hazırlayan: Müge YÜCE*

DÜNDEM BUGÜNE JEOPOLİTİK DÜNYA ve TÜRKİYE

Yazar: **Yılmaz TEZKAN, M. Murat TAŞAR**

Dünden Bugüne

Jeopolitik Dünya ve Türkiye

İstanbul: Ülke Yayınları, 2. Baskı, 2013, 503 s.

ISBN: 9789757737469

Uluslararası ilişkiler disiplininin merkezinde yer alan “sistem çalışmalarında” başlıca belirleyici etken, kabul edilmiş “güç unsurları”dır. Bu unsurların sabit verileri arasında yer alan ‘coğrafya’, İbni Haldun tarafından “Coğrafya kaderdir” söylemiyle betimlenmiş ve coğrafyanın bir halkın yaşayacakları üzerindeki etkisi vurgulanmıştır. Bununla birlikte, değişen uluslararası konjonktür, coğrafya gibi sabit unsurların ülkelerin güç dengeleri içindeki özgül ağırlıklarının değişime uğramasına yol açar.¹

Bir ülkenin üzerinde bulunduğu coğrafyanın, ülkeye ve o ülkenin halkına istikrarsızlık kaynağı değil refah ve güç kaynağı olarak yansımaları ise mevcut coğrafi bölgenin siyasal açıdan stratejik değerlendirilmesi ile yakından ilgilidir. Ancak, tarihin bir ironisi olarak coğrafyasının güç unsuru olmasını isteyen Adolf Hitler, halkına yüzyıllarca taşıyacağı kötü hatıralardan başka bir şey bırakmamıştır. Bu noktada önemle üzerinde durulması gereken gerçek, coğrafyanın siyasi yorumunun, stratejik düşüncenin ve jeopolitiğin zihinlerde kavram kargaşasına yol açmadan tanımlanması gerekliliğidir.

Bu kapsamda, özellikle sosyal bilimler çalışmalarında kavram karmaşasının sıkça yaşandığı ülkemiz şartlarında Yılmaz Tezkan ve M. Murat Taşar’ın ilk basımını 2002’de yapmış oldukları “*Dünden Bugüne Jeopolitik*

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü,

E-posta: muge.yuce@atauni.edu.tr

¹ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik, Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, 79.

Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s.17.

Dünya ve Türkiye” isimli kitaplarının 2013’de Türkiye’yi de içine alarak genişlettikleri ikinci baskısı ayrı bir önem arz etmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nden Tuğgeneral rütbesi ile emekli olduktan sonra Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği’nde daire başkanlığı yürüten Yılmaz Tezkan ve Harita Mühendisliği’ne ek olarak Viyana’da Siyaset Bilimi, tarih ve felsefe eğitimleri alan M. Murat Taşar’ın zengin meslek deneyimleri ve jeopolitiğe ilişkin bireysel ilgileri, kitabın başlıca referans kaynağı haline gelmektedir.

Kitap, *“Dünden Bugüne Jeopolitik Dünya ve Türkiye”* başlığının işaret ettiği gibi temelde jeopolitik düşüncenin doğuşu, gelişim süreci, jeopolitik modellerin ortaya çıkışı ve uygulanışı, Türkiye’nin bu modelleri uygulama seçeneklerini de kapsayan geniş bir içeriğe sahiptir. Daha detaylı bir içerik incelemesi yapıldığında yazarların asıl amacının jeopolitik kavramına ilişkin kapsamlı bir analiz yapmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaca ulaşmak için kitap, Coğrafya’dan Jeopolitiğe, Jeopolitik Düşüncenin Doğuşu ve Gelişimi, Yeni Klasik Dönem ve Jeopolitiğin Rönesansı, Küreselleşme ve Jeopolitik, Türkiye’nin Jeopolitiği-Siyasi Seçenekleri ve Jeopolitik Teorilerde Türkiye olmak üzere toplamda beş bölüm altında ele alınmıştır.

Kitabın jeopolitiğin tanımına ilişkin bölümüne başlarken; *“Çok az modern ideoloji, jeopolitik teori kadar hayalî ve anlaşılması güç; entelektüel olarak bölük pörçük ve muhtemel bir üçüncü dünya savaşını başlatacak kadar tuhaf anlamlar içerir”*² alıntısıyla okurlar, kitabın tamamına ilişkin olarak zihinsel bir uyarıya tâbi tutulurlar. Nitekim jeopolitik teorinin bu belirsizliği, yoruma açık niteliği ve karmaşıklığı bizzat yazarların, eseri özenle ve hiçbir ayrıntıyı kaçırmayacak kadar dikkatle ele almalarına yol açmış gibi görünmektedir.

Bu kapsamda *“Coğrafya’dan Jeopolitiğe”* başlığını taşıyan ilk bölümde coğrafya, siyasi coğrafya, jeopolitik kavramları okurun zihninde soru işaretine yer kalmayacak şekilde detaylı bir analize tâbi tutulmuş ve bu kavramlar dış politika, strateji ve reel politik gibi kavramlarla ilişkileri bağlamında açıklanmıştır. Bu bölümün sonunda yazarlar, yalnızca kavramsal açıklama yapmakla yetinmeyerek; *“jeopolitik olarak düşünme, bölgesel olarak meydana gelen küçük olayları ve ihtilafları tahlil ederek küresel etkilerini ve önemlerini öne çıkaracak şekilde düşünme yeteneği, becerisi ve alışkanlığıdır”*³ cümlesiyle, jeopolitik düşünmenin aslında ne olduğunu tarihsel kayıplara yol açabilecek olası bir kavram karmaşasını önleyecek şekilde açıklamışlardır.

² Charles Clover’dan yapılan alıntıya incelenen kitabın 16. Sayfasında yer verilmiştir.

³ Yılmaz Tezkan, M. Murat Taşar, **Dünden Bugüne Jeopolitik Dünya ve Türkiye**, Ülke Yayınları, İstanbul, 2013, s. 19.

Kitabın kavramsal açıklamaları içeren ilk bölümünü takip eden üç bölüm boyunca jeopolitik düşüncenin teorik gelişim süreci ve jeopolitik modellerin ortaya çıktığı tarihsel gelişmeler, bu sürece katkı yapan teorisyenler ve onların eserlerinin incelenmesiyle açıklanmıştır. 19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla kadar yaklaşık iki yüz yıllık bir süreyi kapsayan bu bölümde okurlar, klasik dönem jeopolitik teorisyenler olan Mahan, Ratzel, Mackinder, Haushofer ve Spykman'ın yanı sıra, II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası politikada en çok tartışılan teorisyenler olan Huntigton ve Brzezinski gibi günümüz jeopolitiğini etkileyen isimler ve eserleri incelenmiştir.

Yazarlar ele aldıkları konunun teorik gelişim sürecini, tarihsel bağlamından ve dönemin gelişmelerinden bağımsız bir şekilde ele almak yerine, alana katkı yapan teorisyenlerin fikrî gelişim süreçlerini etkileyen siyasal, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri ve bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan jeopolitik modellerin tarihin akışına nasıl etki ettiğini bizzat tarihin yaşanmışlıklarından örnekler vererek incelemişlerdir. Örneğin, I. Dünya Savaşı sonrası küresel politikaya etki eden Hitler ve etkilendiği “Hayat alanı” kavramı, “Organik Devlet” kavramını ortaya atan Ratzel'in fikri gelişim sürecine etki eden gelişmelerle yakından ilgilidir. 19. Yüzyılda yaşamış olan Ratzel, bu dönemin siyasi cephesinde güçlü bir aktör olan Bismarck'ın Milliyetçiliği ile bilimsel alanda C. Darwin'in pozitivizminden etkilenecek yeni bir devlet teorisi ortaya atmıştır. Jeopolitik teorilere katkı sağlayan teorisyenlerin kısa yaşam hikâyelerine ek olarak en önemli eserlerinden kısımlar da okuyucuya sunulmuştur.

Özellikle Küreselleşme ve Jeopolitik başlığı altında incelenen dördüncü bölümde, jeopolitiğin postmodern akım sonrasındaki gelişim süreci, küreselleşmenin jeopolitik paradigmadaki yol açtığı değişim; eleştirel jeopolitik kapsamında Kant'tan Foucault'ya, Derrida'dan Barnett'e kadar geniş bir entelektüel geçiş süreci içerisinde incelenmiştir. Bu sebeple okurlar, ansiklopedik bir bilgi almak yerine analitik ve karşılaştırmalı bir perspektif ile karşılaşacaklardır.

Kitap boyunca yazarlar, teorik altyapısı zengin olan bir konuyu ele almış olmanın bilinciyle kitabın okurlar için sıkıcı olmasını engellemeye çalışmışlardır. Bu kapsamda özellikle Rusya ve ABD'nin dış politika uygulamalarındaki teorik altyapı çözümlenmeleri, bu ülkelerin iç siyasetlerindeki eğilimlerin hangi jeopolitik teoriye yakın olduğunun ve bunların küresel politikada yol açtığı sonuçların analiz edilmesi okurlar için kitabı uygulamalı bir teori kitabı haline getirmiştir.

Tüm bunlarla birlikte teorisyenlerin hayatları ve eserlerinden kısımların yer aldığı bölümler ile dipnotlarda çoğu zaman gereğinden fazla ayrıntıya yer verilmiş olması, okurların zaman zaman ayrıntı içerisinde kaybolarak gerekli bağlamdan kopmalarına yol açabilecek boyuttadır.

Sayfa/Page | 226

İGÜSBD
Cilt: 3 Sayı: 1
Nisan /
April 2016

Kitap bu özellikleriyle Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Strateji ve Jeopolitik gibi alanlara ilgi duyan araştırmacılar, öğrenciler ve akademisyenler için bir başucu kaynağı niteliğindedir.